

Tisztelt Egybegyűltek, kedves kollégák, díjazottak és vendégek!

Rektorként nyolcadik, utolsó alkalommal köszöntöm Önöket az ELTE már hagyománnyá vált rendezvényén, a Tudományos Kutatás Napján, amelyet a Magyar Tudomány Ünnepe országos rendezvénysorozat ELTE-s záróeseményeként szervezünk meg, immár tizedik alkalommal. Engedjék meg, hogy ebben a beszédben röviden visszatekintsek, ne csak az előző rendezvény óta eltelt egy év, hanem a mögöttünk álló hosszabb időszak eseményeire.

Az elmúlt évtized számos váratlan fordulatot, fejleményt hozott világunkban, amelyeknek a nagyobb része sajnos nem volt kellemes meglepetés. Ezeknek a történéseknek a váratlanságát talán elég annyival érzékeltetni, hogy felidézzük: korunk sztártörténésze, Yuval Noah Harari 2015-ben megjelent, nagy sikerű könyvében, a Homo Deusban abból a helyzetből indult ki, hogy az emberiség különleges időszakba érkezett, mivel legyőzte az éhínséget, a járványokat, és megszüntette a háborúkat... Öt évvel később világméretű járvány söpört végig a Földön, amelynek hatása közel két éven át átformálta addig állandónak ismert életünket, az elmúlt években a hírfolyamot dominálják az erőszakos konfliktusok, amelyeket szerettünk volna már a múlt részének tekinteni, ezek és az éghajlatváltozás miatt időjárási szélsőségek pedig hosszabb távon az élelmiszerellátás biztonságát is fenyegethetik. Ha humorosan akarnánk reagálni ezekre a csapásokra, Hararira pillantva leginkább a több hírességnek, például Mark Twainnek is tulajdonított bölcs mondást idézhetnénk: "Jósolni nehéz, különösen, ami a jövőt illeti."

Bár az elmúlt tíz év hozott örömteli pillanatokot is tudományos szempontból, elég csak a tavalyi évre utalni, amikor két magyar tudós kapott Nobel-díjat néhány nap különbséggel, ezzel bizonyítva, hogy a hazánkban szerzett alapokkal is lehetséges világszintű kutatóvá válni – azért inkább a kihívások maradnak emlékeztetésekként. A világjárvány vagy a mesterséges intelligencia fejlődése olyan helyzetbe hozta-hozza a tudományokat, és azok legrégebbi, legtekintélyesebb intézményeit, mint az egyetemek és az akadémiák, amelyben értékeiket, hitelességüket és hasznosságukat évről évre, napról napra újra bizonyítaniuk, védeniük kell. A pandémia idején a társadalom fokozott várakozással fordult a tudományos hírek, fejlesztések felé, és sokan először csodálkoztak rá a tudományos módszer lehetőségeire és korlátaira.

Ehhez a problémakörhöz szervesen kapcsolódik a Magyar Tudomány Ünnepe idején mottója: „Tudományos tanácsadás a társadalom szolgálatában”. Ez a megfogalmazás pontosan írja le az egyetemek harmadik misszióját is: nyitnunk

kell a társadalom felé, kutatásainknak hasznot kell hajtania az emberiségnek, ám a tudósok nem vezetői az emberi közösségeknek, csupán tanácsadói a valódi hatalommal rendelkező vezetőknek. Ez a társadalmat saját területükön szolgáló kutatók egyik nehéz feladata, szaktudományos eredményeiket úgy kell, sokszor a nagy médiazajjal, az álhírekkel és az „igazság utáni” világ sajátosságaival harcolva, kommunikálniuk, hogy az érthető legyen a szélesebb nyilvánosságnak, és ugyanakkor meggyőző legyen a döntéshozók számára is. Az ELTE elkötelezett szövetséges a társadalom szolgálatában, az alapkutatásoktól az innovációig, de jól tudjuk, utóbbi nincsen az előbbi nélkül.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az ELTE rektorának kellemes kötelessége, hogy jeles alkalmakkor összefoglalja az intézmény közel kétezer oktató-kutatójának és több tízezres hallgatói közösségének sikereit, eredményeit. Szerencsére ezekből az eredményekből továbbra sincsen hiány, ezért a beszédem hátralévő részében néhány olyan tényt érintenék, amelyek talán ellensúlyozzák az eddig elhangzottak súlyosságát.

Az utóbbi egy évben 15 új ELTE-s projekt kapott EU-s támogatást a Horizont Európa programban, a megítélt új támogatás összesen mintegy 7 millió euró. Közülük kiemelkedik az itt ma is köszöntött Faragó Tamás ERC Consolidator Granttal támogatott projektje, amely a vokális tanulás képességének evolúcióját kutatja a kutya mint újszerű modellfaj bevonásával. Jelenleg 45 Horizont projekt zajlik az ELTE-n, 17 millió eurós ösztámogatással.

Az elmúlt éveknek tudományos szempontból kiemelt fejleménye volt a 2021-23 között zajló TORCH pályázat, amelynek keretében a CHARM-EU-s partneregyetemeinkkel közösen dolgozhattunk ki kutatási-fejlesztési stratégiát, lerakva a jövőbeli együttműködések alapjait. Ennek első sikere volt az ELTE-s vezetésű pályázat, amely támogatást kapott az EU-s Water4All kiíráson. Az idén elkezdődött, ClimEx-PE nevű projekt vezető kutatója Mádlné Szőnyi Judit, az ELTE TTK hidrogeológus professzora, a mai esemény egyik előadója, a kutatócsoport munkájában részt vesznek a Barcelonai Egyetem, a Trinity College Dublin és az Utrechti Egyetem kutatói is.

A nemzeti szintre áttérve: két új Lendület-csoport nyert idén támogatást az ELTE-n, Mátyus Edit kémikus és Racha Cheaib fizikus induló kutatását 200-200 millió forinttal támogatja 2024 őszétől a Magyar Tudományos Akadémia. Hagyományosan ezen a rendezvényen gratulálunk az új „lendületes” kutatóinknak is, ma azonban rendezvényünkkel egy időben zajlik az MTA

Lendület-napja, ezért a kiváló kutatónők igazoltan hiányoznak és csak a távolból tudjuk köszöntenni őket. Az ELTE számára nagyon fontosak ezek a kutatócsoportok, és büszkék vagyunk rá, hogy a Lendület program története során eddig 39 csoport alakult az ELTE-n, 2024-ben közülük 19 működik.

Második rektori ciklusom kétségtelenül legnagyobb eredménye a tudományos területen, hogy 2022-es létrehozása óta már háromszor tudtuk támogatni a nemzetközi szempontból legsikeresebb kutatóinkat és kutatásaikat az Egyetemi Kiválósági Alapból, az EKA-ból, amelyből az elmúlt három évben 1,3 milliárd forintot fordíthattunk 519 sikeres pályázatra. Köztük van 11 fiatal kutató által alapított kutatócsoport, az idei két új csoport vezetőit ma szintén itt köszönhetjük majd. A kari szinten működő kiválósági alapok az EKA-t kiegészítve további jelentős forrásokkal tudják elismerni és katalizálni a tudományos teljesítményt. Emellett 3 év alatt 55 millió forinttal segítettük az ELTE-s folyóiratok nemzetközi láthatóságának növelésére irányuló törekvéseket is.

Talán ezeknek a támogatásoknak is köszönhetően az elmúlt években kutatóink haladtak a korrallal, és jelentősen növelni tudtuk a tudományos publikációk és a rájuk érkezett hivatkozások számát is. A Scopus a 2018-as 1819-hez képest 2023-ból már 2450 darab egyetemünkhöz kötődő publikációt tart nyilván (ami 35%-os növekedés); ezeknek átlagosan 85%-ára érkeznek hivatkozások, több mint felükre 5-nél több. A 2018-as publikációknak mintegy 57%-a, a 2023-asoknak már 78%-a jelent meg nyílt hozzáférésűként, tehát az open science megközelítése is egyre elterjedtebbé válik Egyetemünkön, szintén a mottónak megfelelően: „a társadalom szolgálatában”.

Az MTMT-re alapuló összesítés szerint 2023-ban a tudományos folyóiratcikkeink 63%-a az adott szakterület legrangosabb felső negyedébe, 27%-a pedig a felső 10%-ba tartozó folyóiratban jelent meg, mutatva egyetemünk kutatóinak és kutatásainak magas minőségét. A független hivatkozások száma is folyamatosan nő, a 2018–2022 között megjelent publikációkra 2018–2023-ban gyűlt független hivatkozások száma egyetemi szinten 128 ezer.

Kedves Vendégeink!

A mai alkalom egyik központi elemére kanyarodva: tudományos támogatási portfóliónknak egyik dísze az idén már 10. alkalommal kiosztott „Az ELTE Ígéretes Kutatója” elismerés, amellyel 8 különböző tudományterületen tudtuk segíteni a legfigyelemreméltóbb 40 év alatti kutatók közül 82 kolléga munkáját.

Mivel tudjuk, hogy a jövő professzorait a jelenben kell támogatni, nagy hangsúlyt helyezünk a tudományos utánpótlásra. Ebben felbecsülhetetlen segítséget jelent a legjelentősebb, fiatalokra célzott támogatási forma, amelyet Új Nemzeti Kiválósági Programként ismertünk, de idén új nevet kapott, Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Programként (EKÖP) működik tovább. 2016-os indulása óta közel 3000 ösztöndíjat tudtunk kiosztani, az NKFIH 4.2 milliárd forintos támogatásával, több mint 1600 különböző ELTE-s oktatónak és hallgatónak. A szintén az EKÖP-be tagozódó Kooperatív Doktori Program 2020-as indulása óta Egyetemünkön 130 diák nyert támogatást, az ő ösztöndíjas időszakuk lebonyolítására összesen mintegy 4 milliárd forint forrást kaptunk.

Talán ez a rövid áttekintés is megfelelően érzékelteti az Eötvös Loránd Tudományegyetem különleges gazdagságát, súlyát a magyar és az európai tudományban, és ennek a kiemelt szerepnek további bizonyítékát adják majd a ma elhangzó előadások és vetített kisfilmek is.

Köszönjük minden jelenlévő és most jelen nem lévő kutatónk áldozatos munkáját, amellyel öregbítik a 390. tanévében járó ELTE hírnevét! A mai rendezvényhez jó szórakozást kívánok!